

potius intelligentiæ delectare. Prædictam horarum obedientiam Deo jugiter exhibe, in reliquis etiam te sanctæ conversationis studiis vigilanter exerce; quatenus si nunc sub leni jugo ejus tanquam servus cervicem cordis attriveris, inter filios postmodum hereditatis supernæ funiculum cum gloria sortiaris.

SCHOLIA.

Septem plane sunt principalia vitia, ex quibus cæteræ vitiōrum pestes oriuntur, quæ nimirum sunt, superbia, avaritia, vanitas gloria, ira, invidia, luxuria, tristitia. Non est mirandum sanctum cardinalem inter vitia capitalia, gulam non recensuisse, quam ex

anorum doctrina (quod virum doctissimum etiam latere non potuit) commemorare oportebat. Puto tamen gulæ non memisse, quoniam inferius inter levia peccata, in quæ etiam justum quemque quotidie labi ait, enumerat necessitatem et infirmitatem: sub quibus gulam, quæ ex genere suo non est peccatum mortale, contineri constat. Patet vero omnes modos, quibus in gula delinquimus, ex fragilitate oriri, dum prætextu necessitatis voluptas nobis insidiatur; ut ait Joannes Climachus, Grad. 14 et 15; Joannes Cassianus lib. ix cap. 7 De spiritu gastrimargiæ, qui huic sententiæ nostræ favere videtur, dum ait: Infirmitas carnis ad puritatem cordis non officit, si hæc tantummodo, quæ fragilitas, non quæ voluptas exigit, usurpentur.

Sit nomen Domini benedictum.

221 222 OPUSCULUM UNDECIMUM

LIBER QUI APPELLATUR, DOMINUS VOBISCUM. AD LEONEM EREMITAM.

ARGUMENTUM. — Leonem miræ sanctitatis eremitam super quadam dubitatione quid sentientum sit, consultit; an scilicet, ut nonnullis videbatur, cum quis in cella solus officium recitaret, illas particulas, Dominus vobiscum, et Jube, domne, benedicere, tanquam unius personæ non convenientes, omittere deberet; ipse contra sentire se ait multis rationibus, ad ejus tamen sententiam confugit. Ad extremum in solitudine laudes effunditur.

Domno LEONI amore supernæ libertatis incluso, PETRUS peccator monachus quidquid servus, et filius.

Non ignorat sanctitatis vestræ prudentia, dilectissime Pater, quia te non quatenusque complicem, vel amicum; sed te patrem, te doctorem, te magistrum, et dominum electum mihi præ cunctis pene mortalibus habeo; meque tuæ orationis instantia, apud divinas aures misericordiæ locum invenire confido. Et quid amplius dicam? Quandoquidem meum te angelum esse constitui, ut in dubiis rebus quodcumque hæsitanti ac seiscitanti mihi consilium ex tuo ore procederet, ita protinus indubitanter acciperem ac si vox mihi cœlestis oraculi angelitus intonaret: atque ideo si quando scrupulosæ ejuslibet rei mihi subrepat articulus, antequam te consulturus accedam, hoc apud me divinam imploro clementiam; ut te quasi suæ voluntatis organum faciens, tuo mihi ore præcipiat quid me facere in objecta ambiguitate decernat: quam et nunc quoque consuetudinem tenens, hoc a te docendus inquiri, quod a nullis sæpe quasi responsurus inquirentibus exigor. Nonnulli enim fratres eremiticæ sectatores vitæ frequenter interrogant, cum singulares in cellulis commorantur, utrum illis liceat dicere, Dominus vobiscum; Jube, domne, benedicere: atque ipsi, ut sunt soli, juxta morem ecclesiasticum sibi debent respondere. Quidam enim inter se quasi ratiocinantes, dicunt: Nunquidnam a lapidibus, aut tabulis cellulæ petenda est benedictio? aut illis dicendum est, ut Dominus sit cum eis? Quidam autem, si quomodo ecclesiasticæ traditionis ordinem deserant, se

peccare, tanquam qui pensum divini servitii minuunt, perimescunt. Unde nobis, dum solutio quaeritur, ad pereunetationem potius mens æque-nescia provocatur. His itaque quaestionum vallatus angustiis, ad angelum meum juxta consuetudinem redeo, ad fontem non Tullianæ eloquentiæ, sed divinæ potius sapientiæ trito calle recurro.

CAPUT PRIMUM

Quod sancta simplicitas, mundi philosophis jure præfertur.

Platonem latentis naturæ secreta remanentem respuo, planetarum circulis metas, astrorumque meatibus calculus affigentem: cuncta etiam spherici orbis climata radio distinguentem Pythagoram parvipendo: Nichomacium quoque tritum ephemeridibus digitos abeico: Euclidem perplexis geometricalium figurarum studiis incurvum æque declino: cunctos sane rhetores cum suis syllogismis et sophisticis cavillationibus indignos hac quaestione decerno. Tremant gymnici suam jugiter amore sapientiæ nuditatem: quaerant peripatetici latentem in profundo puteo veritatem. Ego summam a te quaero veritatem, illam videlicet, quæ de terra orta est, non jam in puteo ignobiliter latitantem, sed omni manifestatam mundo, perpetua in caelis majestate regnantem. Quid enim insanientium poetarum fabulosa commenta? Quid mihi tumentium tragicorum cothurnata discrimina? Desinat jam comicorum turba venena libidinum crepitantibus buccis effluere. cesset satyricorum vulgus suos clarnos captoriae detractionis amaros dapibus onerare: non mihi Tulliani oratores accurata lepidæ urbanitatis trutinant

verba : non Demosthenici rhetores 223 captiosæ suadellæ argumenta versuta componant : cedant in suas tenebras omnes terrenæ sapientiæ facibus delibuti : nil mihi conferant sulphureo caliginosæ doctrinæ splendore cæcati. Christi me simplicitas doceat, vera sapientium rusticitas ambiguitatis meæ vinculum solvat. « Quia, » enim, juxta Pauli vocem, « non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes (I Cor. I). »

Littera igitur, quæ occidit, abscedat ; spiritus vivificator assistat (II Cor. III). « Prudentia enim carnis, » ut idem dicit Apostolus, « mors est (Rom. VIII) ; » prudentia autem spiritus, vita et pax : quoniam prudentia carnis inimica est Deo ; legi enim Dei non subijcitur, nec enim potest. Si ergo carnis prudentia nequit legi Dei colla submittere, quo pacto suffusa oculos fumo superbix legem Dei prævalet penetrare ? Age igitur, pater, nodum mihi propositæ quæstionis ocius solve : nec patiaris humilitatis Christi discipulum grandiloqua tumentium philosophorum gymnasia circuire. Dicat mihi angelus meus, quod imperitum dialecticorum vulgus ignorat : dicat sapiens imperitia, quod stulta sapientia non apprehendit. Hæc igitur, quæ proposita sunt, pater charissime, prudenter edessere, ut postquam ad divinam perventum est sapientiam, nulli ulterius in his quæstionem expediat ventilare.

CAPUT II.

Quare dicitur, JUBE, DOMNE, BENEDICERE.

Sed hujus quæstionis nodum qualitercunque a me prius solvi fortasse præcipies, et sic postmodum proprii intellectus sententiam promes : scholasticorum scilicet more doctorum, qui seiscitantur a pueris ex quacunque propositi thematis difficultate, quid sentiant ; ut docilitatis indolem ex eorum prius prolatione deprehendant. Ego itaque te jubente moror exprimere super hac dubietate, quod sentio, salva scilicet fide : ut vel inepte prolata corrigere, vel gnaviter absoluta, tua debeas auctoritate probare. Sed non ab re videtur, si quo studio hæc Ecclesiis in consuetudinem venerint, primo nitamur ostendere : deinde quid nobis, super his quæ proposita sunt, videatur, prout supernæ gratiæ facultas tulerit, expedire. Lecturus namque magnæ humilitatis gratia non a sacerdote, sed ab eo, cui sacerdos jusserit, se postulat benedici, dicens : *Jube, Domne, benedicere.* Sacerdos autem, ut tantæ humilitati vicem reddat, non subjecto cuiquam benedicendi delegat officium ; non per semetipsum benedictionem dare præsumit, sed potius, ut a Deo, qui est super omnia, benedictio prærogetur, exposcit.

CAPUT III.

Unde ortum sit, DOMINUS VOBISCUM.

Id autem quod dicitur, *Dominus vobiscum*, sacerdotis est ad populum salutatio : orat enim ut Dominus sit cum eis ; sicut dignatur 224 dicere per prophetam : « Inhabitabo in illis (Levit. XXVI). » Et Salvator discipulis suis, cunctisque fidelibus : « Ec-

ce, inquit, ego vobiscum sum (Matth. XXVIII). » Qui nimirum salutationis sermo non moderno humanæ adinventionis arbitrio constitutus : sed ex antiqua sacri eloquii auctoritate probatur assumptus. Ubi si diligenter inquiritur, sæpius singulariter, et pluraliter appositus invenitur. Singulariter, sicut ad beatam Dei Genitricem angelus ait : « Ave, gratia plena, Dominus tecum (Luc. I). » Ad Gedeonem quoque nihilominus angelus ait : « Dominus tecum, virorum fortissime (Judith. VI). » Pluraliter autem, ut in libro Ruth, Booz salutando messoribus suis ait : « Dominus vobiscum (Ruth. II), » et sicut in libro Paralipomenon, propheta a Deo missus invenitur salutasse Asa regem Juda cum exercitu suo victorem de prælio revertentem, quibus ait : « Dominus vobiscum, quia fuistis cum Domino (II Paral. XV). »

Ecclesia ergo salubri salutatione sacerdotis accepta, et ipsa resalutando orat, et orando resalutat : postulans ut sicut ille Dominum esse cum eis optavit, ita et cum eo esse dignetur, dicens : *Et cum spiritu tuo*, id est, cum anima tua sit omnipotens Deus, ut eum digne pro nostra salute possit orare. Et notandum quod non dicit, tecum ; sed, *cum spiritu tuo* : ut totum, quod in ecclesiasticis officiis geritur, spiritualiter fieri perpendatur. Et bene cum spiritu hominis esse Deus optatur, quia in mente et spiritu, ad imaginem et similitudinem Dei homo rationalis est conditus, atque ibi divinæ gratiæ et illuminationis est capax.

Sed et illa salutatio episcopalis ad populum, qua dicitur : *Pax vobiscum*, sive, *pax vobis*, non ex humani sensus studio prodiit, sed de sacræ Scripturæ similiter auctoritate profluxit. Nam et in Veteri Testamento dixisse Danieli angelus invenitur : « Noli timere, vir desideriorum, pax tibi, confortare, et esto robustus (Dan. X) ; » et in Novo penesemper ita Dominus salutasse discipulos legitur : « Pax vobis (Luc. XXIII, Joan. XX). » Quibus nimirum discipulis eandem salutationis formam commendavit, dicens : « In quacunque domum intraveritis, salutate eam, dicentes : Pax huic domui (Matth. X). » Merito ergo apostolorum successores, id est Ecclesiarum præsules, hujus forma salutationis utuntur ; domum scilicet Dei salutantes, ubi omnes oportet esse filios pacis, ut salutatio pacis super eos requiescens, et salutantibus et salutatis possit esse fructuosa.

CAPUT IV.

Quod sicut alia sacra Scriptura non subjacet mutabilitati, ita et DOMINUS VOBISCUM.

Jam igitur ex iis quæ præmissa sunt, patet, quia sicut prophetica scriptura, psalmodumque modulatio, vel etiam evangelica gratia divinitus ad nostram notitiam prodiit ; sic etiam id quod dicitur, *Dominus vobiscum*, non ex humani sensus arbitrio, sed a Veteris Novique Testamenti auctoritate descendit. Sicut ergo divinarum Scripturarum auctoritati nil pro rerum varietate subtrahitur, nil augetur ; sed 225 potius in his ecclesiastica consuetudo servatur : ita nimirum et hæc sacerdotalis salutatio nequaquam

rerum casibus est obnoxia, ut modo proferri, modo A
debeat silentio præteriri; sed etiam si plures de-
sint, illicitum est ut ecclesiastica traditio permu-
tetur.

CAPUT V.

Quod sancta Ecclesia et una in multis, et tota videatur in singulis.

Ecclesia siquidem Christi tanta charitatis invicem
inter se compage connectitur; ut et in pluribus una,
et in singulis sit per mysterium tota; adeo ut et
omnis universalis Ecclesia non immerito una Christi
perhibeatur singulariter sponsa, et unaquæque ani-
ma per sacramenti mysterium plena esse credatur
Ecclesia. Nam et propheticis Isaac naribus tota præ-
sens redolebat Ecclesia, cum super unius filii sui
persona dicebat: « Ecce odor filii mei, sicut odor B
agri pleni (Gen. xxxvii). » Et debitor illa mulier,
quæ ex præcepto Elisei parum olei quasi semen
sparsit, et uberes mox fruges eodem per vascula
redundante permessuit (IV Reg. iv), Ecclesiam
utique figuravit.

Quod si per sacræ Scripturæ campos diligenter
inquiritur, unius viri, vel mulieris persona designari
Ecclesiam crebrius invenitur. Licet enim multiplex
videatur Ecclesia, propter numerositatem gentium:
una tamen, et simplex est, unius fidei, et divinæ re-
generationis confederata mysterio. Et quanquam
septem mulieres acceperint virum unum, virgo ta-
men et una cœlesti illi viro dicitur desponsata (Isa.
iv). De qua nimirum Apostolus: « Despondi, inquit,
vos uni viro virginem castam exhibere Christo C
(I Cor. xi). »

Ex his ergo manifeste colligitur, sicut superius
dictum est, quia cum in una hominis persona tota
designetur Ecclesia, et ipsa consequenter Ecclesia
una dicatur virgo, sancta Ecclesia et in omnibus sit
una, et in singulis tota: nimirum in pluribus per
fidei unitatem simplex, et in singulis per charitatis
glutinum, diversaque dona charismatum multiplex;
quia enim ex uno omnes.

CAPUT VI.

Item de unitate universalis Ecclesiæ.

Sancta namque Ecclesia, licet personarum sit
multiplicitate diversa, in unum tamen est sancti
Spiritus igne conflata: atque ideo etiam si per cor-
poralem situm partibus videatur dividi, unitatis D
tamen intimæ sacramentum nullatenus a sua valet
integritate corrumpi. « Charitas enim Dei diffusa est
in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus
est nobis (Rom. v). » Iste itaque Spiritus, qui est
procul dubio et unus, et multiplex; unus in majes-
tatis essentia, multiplex per diversa charismatum
dona, dat Ecclesiæ sanctæ, quam replet, ut et in
universitate sit una, et in suis partibus tota. Quod
nimirum individuae unitatis arcanum Veritas com-
mendabat, cum Patri de suis discipulis 226 diceret:
« Non, inquit, pro his rogo tantum, sed et pro eis,
qui credituri sunt in me per verbum ipsorum, ut
omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te,

ut et ipsi in nobis unum sint, ut mundus credat, quia
tu me misisti: et ego claritatem quam dedisti mihi
dedi eis, ut sint unum, sicut et nos unum sumus
(Joan. xvii). »

Si ergo credentes in Christum unum sunt, ubi-
cunque videatur esse per corporalem speciem mem-
brum, ibi etiam per sacramenti mysterium totum
est corpus. Et quidquid est quod competat toti, quo-
dammodo congruere videtur etiam parti: quatenus
et quod conventus Ecclesiæ communiter sonat, non
absurdum sit, si unus homo singulariter dicat: et
quod ab uno recte deprimitur, a pluribus etiam
irreprehensibiliter proferatur. Hinc est enim quod
in conventu positi, recte omnes dicimus: « Inclina,
Domine, aurem tuam, et exaudi me: quoniam ege-
nus et pauper sum ego; custodi animam meam,
quoniam sanctus sum (Psal. lxxxv). » Et singulariter
constituti, non incongrue decantamus: « Exsultate
Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob (Psal. lxxx). »
Nec abs re est, quod multi simul dicimus: « Bene-
dicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus
in ore meo (Psal. xxxiii). » Et soli sæpe plurali voce
proferimus: *Magnificate Dominum mecum, et exal-
temus nomen ejus invicem: et multa id genus.* Quia
nimirum neque hic pluralibus verbis unius personæ
solitudo præjudicat: neque illic multitudo fidelium a
singularitate discordat: quia per virtutem sancti
Spiritus, qui et singulis inest, et omnes replet, et
hic solitudo pluralis, et illic multitudo intelligitur
singularis.

CAPUT VII.

*Quod si DOMINUS VOBISCU M pro singularitate non di-
citur, multa alia necesse est dimittantur.*

Jam vero illi qui dicunt, nunquid lapidibus aut
tabulis cellæ petenda est benedictio? aut illis dicen-
dum est, ut Dominus sit cum eis? Respondeant mihi
et dicant, cur singulares in eisdem cellulis positi
dicunt: « Venite, exsultemus Domino? » (Psal. xciv.)
Dicite mihi, fratres, dicite, quæso, pace vestra lo-
quar, cum soli estis, quos exhortamini? quos ad
divinæ laudis excubias invitatis? cum dicitis: *Ve-
nite, exsultemus Domino; vel illud: Regem martyrum
Dominum venite adoremus?* Invitatorium namque hoc
dicitur, et ob id procul dubio, quia per hoc ad Dei
laudes fidelium populus invitatur. Si autem vos a
nullo tunc prorsus audimini, quos ad exsultandum
Domino exhortatoriis vocibus excitatis?

Agite, inquam, fratres, dicite adhuc mihi, si non
ad sacramentum respicitis ecclesiasticæ unitatis, sed
ad numerum potius præsentiae corporalis, quibus
dicitis: *Nocte surgentes vigilemus omnes? Quibus et
illud: Somno relictis artibus, surgamus omnes ocius!*
Cur certe non omnes hymnos, omnes denique ora-
tiones, quæ nimirum a doctoribus plurali sunt stylo
compositæ, vel silentio prætereuntes omittitis, 227
vel ad singularem violenter numerum revocatis?

Jam vero cum ad lectiones venitis, quia nefas du-
citis, nullis adstantibus benedictionem petere, vel
dare, cur Patrum homilias, et concionatorum ser-

mones legitis : quibus nimirum cōgente lectionis modo, populum alloqui videmini, et velut ad secundam personam, scilicet auditorum, omnia verba vestra dirigitis ; atque ut ipsa homiliarum verba ponamus, quibus, quæso, dicitis : *Audite, fratres charissimi*, et cætera, quæ sequuntur, cum ibi fratres nulli sint. Quæ videlicet si vultis ad vestram singularitatem stylo reclamante violenter inflectere, quia id prorsus impossibile est, his ommissis necesse jam vobis erit nova dictare. Cur etiam cum ad orationes perventum fuerit, dicitis : *Oremus* ; cum nemo illic sit, qui orare vobiscum debeat ? quem ad communionem orationis invitatis, qui nullum adesse conspicitis ? Cur etiam in expleti officii clausula ex more subjungitis : *Benedicamus Domino* ; cum præsto nullus assistat, qui vobiscum Dominum benedicat ?

Hæc igitur et alia multa quæ longum est enumerare, perpendite, et ecclesiasticæ traditionis regulam sive soli, sive cum pluribus uniformiter observate. Si enim doctores Ecclesiæ id expedire decernerent, in ecclesiasticis officiis alium singulis, alium multis ordinem tradidissent ; sed unum contenti remota diversitate componere, unum nos docuerunt ordinem inviolabili semper observatione tenere. Providerunt enim, quia quidquid indivinis obsequiis a quolibet Ecclesiæ membro reverenter offertur, id etiam fide et devotione cunctorum universaliter exhibeatur. Unus est enim Ecclesiæ Spiritus, quo vivificatur unum corpus, quod a Christo videlicet suo capite præservatur. Tota igitur Ecclesia diversorum quidem constat compage membrorum, sed unum est procul dubio corpus, unius fidei soliditate fundatum, una vivificantis Spiritus virtute perfusum. Unde et Apostolus ait : « Unum corpus, unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ (Ephes. iv). » Dignum ergo est ut quidquid in sacris officiis a quibuscunque fidelibus particulariter agitur, hoc ipsa Ecclesia per unitatem fidei, et charitatis amorem unanimiter agere videatur.

CAPUT VIII.

Quod sacrificium quod altaribus superponitur, a viris simul et mulieribus offeratur.

Hinc est enim, quod in ipsa celebratione missarum cui dicitur : *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum*, paulo post subditur : *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis*. In quibus verbis patenter ostenditur, quod a cunctis fidelibus, non solum viris, sed et mulieribus sacrificium illud laudis offertur, licet ab uno specialiter offerri sacerdote videatur ; quia quod ille Deo offerendo manibus tractat, hoc multitudo fidelium intenta mentium devotione commendat. Quod illic quoque declaratur, ubi dicitur : **228** *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familiæ tuæ, quæsumus, Domine, ut placatus accipias*. Quibus verbis, luce clarius constat, quia sacrificium, quod a sacerdote sacris altaribus superponitur, a cuncta Dei familia generaliter offeratur. Hanc autem

A Ecclesiæ unitatem Apostolus manifeste declarat, cum dicit : « Unum corpus, unus panis, multi sumus (I Cor. x). » Tanta est enim Ecclesiæ unitas in Christo, ut unus ubique in toto orbe terrarum sit panis corporis Christi, et unus calix sanguinis ejus. Quoniam sicut divinitas Verbi Dei una est, quæ totum implet mundum : ita licet multis locis, multisque diebus illud corpus consecretur ; non sunt tamen multa corpora, sed unum corpus Christi. Et sicut ille panis et sanguis in corpus Christi veraciter transierunt : ita omnes, qui illud in Ecclesia digne percipiunt, unum absque dubio Christi corpus fiunt, ipso testante, cum ait : « Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo (Joan. vi). »

B Si ergo omnes unum Christi corpus sumus, et licet per corporalem speciem videamur abjungi, spiritu tamen ab invicem separari non possumus, qui in eo manemus ; quid noceat, ego non video, si communem Ecclesiæ consuetudinem et singuli teneamus, qui per unitatis individuae sacramentum ab ea nunquam recessimus. Cum enim communia Ecclesiæ verba solus profero, cum ea me esse unum, ac per præsentiam spiritus in ea me veraciter manere demonstro : et si ejus sum veraciter membrum, non inconvenienter adimpleo meæ universitatis officium.

CAPUT IX.

Quod officium membri cujuscumque speciale, toti corpori sit commune.

C Porro in humano corpore aliud oculi, aliud lingua, aliud pedes, aliud manus habent naturaliter proprium. Sed neque manus solæ sibi tangunt, nec sibi pedes incedunt, aut lingua loquitur, vel sibi oculi contemplantur : sed quidquid potest unaquæque pars corporis specialiter agere, hoc probatur omnibus in commune conferre. Et quod unicuique membro singulari jurè naturæ conceditur, hoc ab ipso corpore (quod est totum ejus) fieri judicatur : ut non incongrue et pars totius, et totum suæ parti exhibere dicatur officium. Hinc est enim ut et lingua Pauli veraciter dicat : « Laboro in Evangelio Christi usque ad vincula (II Tim. ii) ; » cum lingua ejus ligata non sit. Nam ut illic sequitur : « Verbum Dei non est alligatum (Ibid.). » Et Petrus ad sepulcrum Christi cum Joanne cucurrerit, cum soli pedes currendi subeant ministerium (Joan. xx). Et Stephanus viderit cælos apertos, cum Videre proprium sit oculorum (Act. vii). Et Isaac filium suum Jacob palpando tetigerit, cum tangendi vel palpandi facultas manibus sit specialiter attributa (Gen. xxvii). Quod ergo membrum quodlibet agere cernitur, hoc ab ipso corpore fieri irreprehensibiliter perhibetur : et e diverso quod corpus facit, multitudo partium cooperando consentit.

229 CAPUT X.

Quod sacerdos, pars ecclesiastici corporis, totius Ecclesiæ convenienter utitur verbis.

Quid ergo mirum si sacerdos quilibet, qui sine dubio ecclesiastici corporis pars est, vicem salu-

tantis ac resalutantis Ecclesiae solus expleat, dicens: *Dominus vobiscum*; subindeque respondens: *Et cum spiritu tuo*: rursumque benedictionem solus petat, et reddat; cum per unitatis intimae sacramentum tota spiritaliter sit Ecclesia, ubi ejusdem fidei ac fraternae devotionis fuerit una persona. Ubi nimirum unitas fidei, nec in uno solitudinem recipit, nec in pluribus scissuram diversitatis admittit. Enim vero quid praedicit, si ex uno ore vocum diversitas prodeat, quas et si per plures lingua, una tamen fides alternat? Tota namque Ecclesia (sicut jam dictum est) unum procul dubio corpus est. Nam, teste Apostolo: « Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita et Christus: Etenim in uno spiritu omnes nos unum corpus baptizati sumus (I. Cor. XII); » et alibi: « Cum corpore, inquit, suo, quod est Ecclesia (Coloss. I). »

Si ergo tota Ecclesia unum Christi corpus est, et nos Ecclesiae membra sumus; quid obest si corporis nostri, id est, Ecclesiae singuli quique verbis utamur, qui cum ea unum veraciter sumus? Nempe si multi unum sumus in Christo, totum nostrum singuli possidemus in ipso: atque ideo, licet remoti procul ab Ecclesia videamur per solitudinem corporum, in ea tamen praesentissimi semper assistimus per unitatis inviolabile sacramentum. Sicque fit, ut quod est omnium, sit etiam singulorum: et quod quibusdam est singulariter speciale, omnibus quoque sit in fidei et charitatis integritate commune; ut et populus recte clamet: « Miserere mei, Deus, miserere mei (Psal. LVI). » Et: « Deus in adiutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina (Psal. LIX). » Atque unus homo jure pronuntiet: « Deus misereatur nostri, et benedicat nos (Psal. LXVI). » Quam videlicet fidelium Christi necessitudinem, et communionem sancti Patres nostri tantae certitudinis esse debere decreverunt, ut hanc symbolo catholicae professionis apponerent, et frequentandam nobis inter ipsa Christianae fidei rudimenta mandarent. Nam mox ut dicimus: *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam*; protinus addimus: *Sanctorum communionem*; ut ubi Deo fidei nostrae testimonium reddimus: ibi etiam communionem Ecclesiae, quae cum eo unum est, consequenter adstruamus. Sanctorum siquidem haec est in fidei unitate communio, ut in unum Deum credentes, uno baptisate sint renati, uno sancto Spiritu confirmati, ad unam vitam aeternam sint per gratiam adoptionis adsciti.

Sicut autem homo, Graeco eloquio dicitur *Microcosmus*, hoc est, minor mundus, quoniam per materialem essentiam eisdem quatuor elementis homo constat, quibus et universalis hic mundus; ita etiam unusquisque fidelium quasi quaedam minor videtur esse Ecclesia, dum **230** salvo unitatis arcanae mysterio, etiam cuncta redemptionis humanae unus homo suscipit sacramenta, quae ipsi universali Ecclesiae sunt divinitus attributa. Si ergo unus homo

non ambigitur communia totius Ecclesiae sacramenta suscipere, cur prohibeatur communia Ecclesiae solus verba proferre, cum videlicet multo majoris momenti sint Sacramenta quam verba?

CAPUT XI.

Quod populus Israel ad ostendendam societatem altaris exstruxere congeriem.

Quod si quis adhuc his etiam nostris disputationibus calumniator exstiterit, dicens: Utique non debere a singulis usurpari, quae communi fidelium sunt instituta conventu, ut non tam verbis, quam rationibus acquiescat, exemplum damus quod ex sacri eloquii auctoritate didicimus. Notum namque est, sicut Josue libro testante, narratur: quod filii Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse redeuntes a filiis Israel de Silo, ut intrarent Galaad terram possessionis suae, aedificaverunt altare infinitae magnitudinis in terra Chanaan: cumque iratus graviter populus Israel adversus eos arma corripere, interrogati, cur altare construere praeter altare Domini temere praesumpsissent? Responderunt, non hoc praevagationis causa, sed pro futuri testimonii fecisse cautela. « Ne quando, inquit, dicerent filii vestri filiis nostris: Quid vobis, et Domino Deo Israel? Terminum posuit Dominus inter nos et vos Jordanem fluvium, et idcirco partem non habetis in Domino: et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore Domini (Jos. XXII). »

Cur autem historiae hujus articulum ad medium deduxerimus, si cui fortasse non pateat, breviter aperimus. Poterat nempe quorundam simplicitas fratrum tentari, ut quodammodo segregatos se a societate fidelium ducerent, si in solitudine positi, etiam communia Ecclesiae verba depromere in suis orationibus non auderent. Utuntur igitur communibus verbis Ecclesiae, ut in ecclesiastica se communionem doceant permanere, atque ipsa verba animo satisfaciunt fluctuanti, quae testimonium perhibent praesentiae fidelium spirituali. Porro autem illi altare aedificaverunt, non ad usum libaminum, sed ad vicariae cum Israelitica plebe societatis indicium, sicut et ipsi quasi jam ex persona filiorum suorum dicunt: « Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum (Ibid.). » Illi nimirum id fecerunt ad testimonium Israeliticae societatis, nos ista dicimus ob signum ecclesiasticae veraciter unitatis. Illi ne despicerentur a fratribus suis; nos ne remordeamur a cogitationibus nostris. Illi terreni altaris exstruxere similitudinem; nos spiritualis concordiae ostendimus veritatem. Illi ad ostendendum sui generis testimonium; nos ad tenendum novae regenerationis et fraternae communionis inviolabile sacramentum.

231 CAPUT XII.

Cur bigamus a sacerdotio omnino repellitur, cum in fornicationem lapsus saepe in Ordinem revocetur.

Quaedam namque fiunt in Ecclesia, quae super-

flua quidem videntur quantum ad humanæ rationis ingenium, divina autem sunt, si ad virtutis intimæ respicias sacramentum. Quis enim non miretur canonicis promulgatum esse sententiis, bigamum quempiam nullatenus posse ad sacerdotium promoveri; in fornicationem vero lapsum etiam sacerdotem, peracta pœnitentia, ad pristini juris officium revocari? De fornicatione siquidem manifesta est apostolica sententia, qua dicitur: « Quia neque fornicari, neque idolis servientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt (I Cor. vi). » De his autem, qui secundas contrahunt nuptias, ita sequitur: « Mulier, inquit, alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit, quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino (I Cor. vii). » Quibus nimirum utriusque sententiæ verbis aperte monstratur, quia et bigami divinæ legis regulam non offendunt, et fornicatores a regno Dei pro suæ carnis intemperantia damnabiliter præciuntur (Hebr. ix; Ephes. v).

Quid est ergo, quod hi, qui non peccant, de spe sacerdotii funditus corruunt: et illi, quos a regno Dei reatus eliminat, ecclesiastici gradus fiduciam, si digne pœnituerint, non amittunt? Nisi quia in his qui secundis nuptiis copulantur, non tam ad peccatum, quam ad Ecclesiæ respicitur sacramentum. Sicut enim Christus, qui est pontifex futurorum honorum, et verus sacerdos juxta ordinem Melchisedech, qui videlicet obtulit agnum proprii corporis in ara crucis Deo Patri pro salute mundi, vir est unius sponsæ, totius scilicet sanctæ Ecclesiæ, quæ procul dubio virgo est, quia fidei integritatem inviolabiliter servat; ita quilibet sacerdos unius uxoris vir esse præcipitur, ut illius summi sponsi præferre imaginem videatur.

In bigamis itaque non mensura peccati, sed forma potius inquiritur sacramenti, atque in eorum reprobatione, non reatus ulciscitur, sed mystica veri sacerdotii regula custoditur; alioquin quomodo inter crimina non meretur, quod licenter fieri apostolica doctrina permittitur? Sed et sacri canones, eos qui secundas nuptias improbant, intra Novatianorum hæresim notant. Ut ostendamus ergo nos ecclesiasticæ semper unitatis tenere mysterium, irreprehensibiliter utimur, et si non adeo necessaria prolatione verborum.

CAPUT XIII.

Quod si DOMINUS VOBISCUM inter duos recte profertur, a solo etiam jure dicatur.

Jam sane et hoc a fratribus meis servata charitate perquiro: si duo simul sint fratres, utrum alter alteri licenter dicat: *Dominus vobiscum*? Nam scilicet quid est, quod ad unam personam pluraliter loquitur, et postposita **232** censura litteratoriæ disciplinæ, ecclesiastica consuetudo tenetur? Quantum enim ad loquendi artem, tecum potius, quam *vobiscum*, ad singularem directus personam sermo decurret. Quod si non licet, ut ad unam personam verbum plurale quis di-

rigat; Dominus tecum, necesse est singulariter dicat. Quod utique quantum a regula Ecclesiasticæ institutionis abhorreat, qui limen terit Ecclesiæ, nullus ignorat. Certum est enim quod neque beatissimus apostolicæ sedis antistes, cum videlicet obsequente ministro privata Deo reddit obsequia, neque quisquam omnino pontificum, vel catholicorum aliquis sacerdotum his verbis ad alterum singulariter utitur.

Si vero venerabilium sacerdotum consuetudo laudatur, ut solus soli recte dicat, *Dominus vobiscum*: et neque sit absonum, neque ab ecclesiastici ordinis censura semotum; quid officit, si et singulariter quis positus id ipsum dicat, dum quantum ad litteras sicut uni minime congruit, ita nec inter duos pluralis ille sermo procedit? Cum ergo ecclesiastica consuetudo tantæ auctoritatis sit, ut sibi omnis artificiosæ eloquentiæ facultas humiliter cedat, nec illi magnopere habeatur verborum cura, sed sensuum, si inter duos illa grammaticalis regula jure despiciatur, consequitur etiam ut ab uno irreprehensibiliter contemnatur. Sicut igitur ecclesiasticæ auctoritatis est, ut inter duos recte dicatur, *Dominus vobiscum*: sic eidem auctoritati non est contrarium, si ab eo, qui solus est, æque dicatur ipsum.

Denique et de responsione ejus, quæ est videlicet, *Et cum spiritu tuo*; nec non et de lectoris benedictione singulariter petenda, atque reddenda, idem est nihilominus sentiendum. Non enim hic digne numerus personarum; sed ecclesiasticæ potius unitatis attenditur sacramentum: ubi scilicet nec unitas excludit multitudinem, nec multitudo violat unitatem: quia et unum corpus per multa membra dividitur, et ex diversis membris unum corpus impletur. Nec in unitate corporis membrorum multitudo confunditur, nec in pluralitate membrorum unius corporis integritas violatur.

CAPUT XIV.

Quod populus Israel ecclesiasticæ inter se unitatis regulam tenuit.

Et quid mirum, si de sancta Ecclesia dicitur, quod et multiplex in unitate, et una credatur in multitudine; cum et ille carnalis Israel, quia socius erat genere, jam tunc hujus unitatis videatur inter se regulam tenuisse? Nam et regi Edom nuntios dirigit, qui dicant: « Hæc mandat frater tuus Israel (Num. xx). » Et alibi cum Chanaanæus rex Arath pugnaret adversus Israel, atque sublata ex eo præda victor existeret, testante Scriptura, Israel voto se Domino obligans, ait: « Si tradideris, inquit, populum istum in manum meam, delebo urbes ejus (Ibid.). » Quod nimirum et in libro Regum manifeste declaratur, cum ab Israelitico populo ad viros Juda, redeunte David in regnum, dicitur: « Decem, inquit, partibus major ego sum **233** apud Regem, et primogenitus ego sum, magisque ad me pertinet David, quam ad te; cur mihi fecisti injuriam, et non mihi nuntiatum est priori, ut reducerem Regem meum? » (II Reg. xix.)

Si ergo populus ille, pro eo quod ex una stirpe

originem duceret, vel ob id potius, quia unius Dei cultum teneret, tanquam una persona singulariter loquitur, ut in multis se unum esse testetur: quid nimirum si sancta Ecclesia, quæ uno D^ei-Spiritu sanctificatur, et regitur, unius Fidei et Baptismi sacramentis imbuatur ad eandem hæreditatem capessendam per adoptionis gratiam convocatur, tantam-inter se habeat communionem, ut et singuli verbis omnium, et omnes verbis uti valeant singulorum? Hinc est etiam, quod divinis insistentes officiiis, sæpe in unius sancti veneratione cantamus, quod toti simul Ecclesiæ convenire cognoscimus: quod videlicet qui cantus beatæ Dei Genitricis aliorumque sanctorum diligenter inspicit, indubitanter agnoscit.

CAPUT XV.

Quod quædam festivitates non suo tempore celebrantur.

Ecclesia siquidem Christi, quæ est columna immobilis, quæ regni cælorum claves accepit, nequaquam casibus, numerisve deservit, sed omnium locutionum modos intra suæ legis jura constringit. Nec aucupatur verba, sed animas. Non itaque magnipendit præsentiam corporum, vel articulos temporum, sed ad devotionem potius et unitatem respicit animorum. « Ipsa nempe judicat omnia, et a nemine judicatur (I Cor. II). » Hinc est enim, quod in sacrosancta solemnitate paschali dicimus: *Deus qui hodierna die per Unigenitum tuum æternitatis nobis aditum devicta morte reserasti; dum cuncti liquido novimus, quia (juxta calculantium supputationes) Hebræorum Pascha præcedat; circa quod Dominus passus est, et resurrexit; deinde ubi prius quotuslibet Dominicus dies occurrit, Paschalis nobis festivitas illucescit. Nam et in Ascensione Domini et sancto Pentecoste sub eodem sensu dicimus, hodie: cum et istæ festivitates consequenter juxta rationem paschalis temporis disponantur. Decollatio quoque beati Joannis Baptistæ mense Augusto celebratur, cum tamen tempore Dominicæ passionis trucidatus ab Herode fuisse minime dubitetur.*

Eadem quoque ratio est et de festivitate sancti Jacobi, nec non et B. Petri, quæ dicitur a Vinculis. Cum enim Actus apostolici Scriptura dicat: « Quia Herodes, postquam occidit Jacobum fratrem Joannis gladio, videns quia placeret Judæis, apposuit apprehendere et Petrum (Act. XII); » deinde subjungat: « Erant autem dies Azymorum, » atque protinus addat: « Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradensque quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo (Ibid.); » patet absque dubio, quia alio anni tempore hæc per executionem operum sunt effecta, atque alio postmodum colendis solemnitatibus instituta. Festivitates enim illæ, ut notum est, celebrantur circa 234 metas Julii mensis, quo videlicet tempore neque Pascha celebrasse, neque Azymorum dies ille Hebræorum populus invenitur,

si tota Testamenti Veteris series recenseatur: sed quia in solemnitate paschali venerari digne non poterant, ad earum cultum aliud tempus est Ecclesiastica dispositione provisum.

Hæc autem idcirco de sacris solemnitatibus juxta compendium dixerim, ut manifeste clarescat, quia sancta Ecclesia non tam constringitur lege temporum, quam ipsas temporum vices ad suum cohibet nutum. Neque enim sub elementis servit Ecclesia, sed ipsi potius subjecta sunt, et obtemperant elementa. Unde et Magister gentium dicit: « Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura. Omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei (I Cor. V), » atque, ut ostendat quantæ auctoritatis prærogativa sancta præcellat Ecclesia, rursus ad eosdem Corinthios: « An nescitis, ait, quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si a vobis judicabitur hic mundus: indigni estis, qui de minimis judicetis: nescitis quia angelos judicabimus? quanto magis sæcularia? » (I Cor. VI.)

CAPUT XVI.

Quod in Ecclesia recte alius supplet verba alterius.

Igitur ut ad superiora redeamus, quid mirum si sancta Ecclesia, cui tanta potestas divinitus est concessa, verba sibi famulantia ita ad suum convertat arbitrium, ut vel singuli plurium, vel plures eloquia proferant singulorum? Aut quid obest, si ea, quæ aliis specialiter congruunt, ab aliis proferuntur? Certe non ignoramus, quia cum pueri catechizantur, Sacerdos interrogat: Quid petis? Ubi non puer, sed alius reddit ejus vice responsum, dicens: Fidem et cætera, quæ proprie ad puerum pertinent, alius ejus in persona respondet. Si ergo in ipso regenerationis nostræ mysterio, ubi scilicet totius humanæ salutis constat origo, recte alius verba reddit alterius: quid prohibet, si et in illis ecclesiasticis salutationibus, vel petendis benedictionibus alter respondendo suppleat locum illius, qui vacat? Nam ut alter pro altero respondere in Ecclesia valeat, non moderna temeritas reperit, sed ab apostolica potius auctoritate descendit. Unde et Paulus ad Corinthios: « Cæterum, inquit, si benedixeris spiritu, quis supplet locum idiotæ? » (I Cor. XIV.)

Huc accedit, quod si propter absentiam quis personarum timet dicere: *Dominus vobiscum*, vel etiam respondere: *Et cum spiritu tuo*, timeat quoque necesse est, ne dicat: *Oremus*, sed potius, *orem*, ne videlicet illos ad orationem videatur invitare, qui desunt: et qui sacrilegium ducit nullis astantibus benedictionem petere, vel dare, caveat etiam in fine lectionis dicere: *Tu autem, Domine, miserere nobis*; sed dicat potius, *miserere mihi*. Quod si omnino præposterum, omnino videtur absurdum, non vereatur Ecclesiæ verba solus edere, qui ab ea se mente, et spiritu nusquam decernit abesse: 235 et

cujus se profitetur specialiter membrum, non se a suo corpore divisum asserat prolatione verborum; sed cum Christi Ecclesia est veraciter unum, confidenter expleat suæ universitatis officium, magisque in his Ecclesiastici sacramenti servare virtutem studeat, quam congruentiam domesticæ confabulationis attendat.

CAPUT XVII.

Quod quidquid pene in divinis officiis agitur, sub figuris mysticis disponatur.

Sicut enim superius dictum est, nonnulla in ecclesiasticis observationibus fiunt, quæ in superficie quidem frivola videntur et levia; considerata vero subtilius magnæ virtutis reperiuntur gravitate subnixâ. Ut enim pauca perstringamus e plurimis, quis cum sacerdotalia conspicit indumenta, admiratione dignum inesse illis aliquid credat, nisi quid in eis figuraliter innuatur, intelligat? At si spiritualis clarescat intuitus, animadvertit cur sandalia clericorum pedes quidem a terra dividunt, pedum autem superiora ex parte tegunt, ex parte non tegunt. Considerat etiam, cur poderis usque ad talos defluat, cur superhumeralis ex lini materia semper fiat; perpendit etiam, quid cingulum, quid designat orarium; scrutatur quoque nihilominus, cur in modum crucis sit quadrata dalmaticâ; cur reliquis indumentis sit superponenda casula, cur etiam manipulus in sinistra parte gestetur, quo nimirum spiritualium potius, quam carnalium oculorum, vel narium pituita detergitur.

Nec illud etiam sine causa decernit fieri, cur diaconus, qui dalmatica non est indutus, casula circumcinctus legat; cur etiam ipsa dalmaticâ in sinistra sui parte fimbrias habeat. Porro autem nec illa consuetudo inaniter tenuit, quod pallium pontificalibus indumentis apponitur, ut lamina in fronte Pontificis ad decorem et gloriam antiquitus ponebatur: in qua nimirum lamina nomen Domini tetragrammaton scriptum erat (*Exod. xxviii*), quod sanctum Domini vocabatur, paucis quidem litteris constans, sed magni intellectus virtutem interius continens. Sed quid nos infinita persequimur, dum quidquid sub Veteri vel sub Novo Testamento in divinis agitur officiis, totum pene per figuras mysticas et ænigmata fieri videatur? Quid enim tota illa tabernaculi compositio, quid numerus levitarum, quid cæremoniæ sacerdotum, quid denique vel moderni sanctæ Ecclesiæ ritus exigunt, nisi ut virtus in eis spiritualis intelligentiæ requiratur? Atque, ut ita loquar, mysterium latet in ministerio, dum exterioris cultus exercitio arcanum allegoricæ theoriæ comprehenditur sacramentum.

CAPUT XVIII.

Peracti opusculi brevis Epilogus.

Verum his, quæ ab eruditis expositoribus expedita probantur, omissis, id quod tractandum suscepimus, ut enucleatius inlarescat, adhuc breviter replicemus. Lectoribus namque **236** nonnullis vitium arrogantiae familiare est, præsertim si cui

A lepor eloquentiæ suppetit, dum patentes Scripturæ campos effrænis lingua percurrit, populari favori cor deditum spiritus elationis invadit: et dum alios per recti itineris tramitem dirigit, ipse diviticulum erroneæ confusionis incurrit. Hinc est etiam, quod mensæ lectoribus ex more dicitur: *Auferat a te Deus spiritum elationis.* Ut ergo imminenti forsitan arrogantiae jam in ipso lectionis exordio humilitas apponatur, recte tanta subjectionis arte benedictio petitur, ut lecturo non Sacerdos, sed cui ipse jusserit, benedicat.

Sacerdotalis autem salutatio idcirco fit in Ecclesia, ut se sacerdos pacem habere cum tota plebe fidelium doceat. Præcipit enim in Evangelio Dominus, dicens: « Cum stabilis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversus aliquem, ut et Pater vester, qui in coelis est, dimittat vobis peccata vestra (*Marc. xi*). » Et iterum: « Si offers, inquit, munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum (*Matth. v*). » Sacerdos ergo, ut hoc Dominicum præceptum non solum corde custodiat, sed etiam per exterioris speciem ritus ostendat, antequam Deo fundendæ orationis offerat sacrificium, per mutuae salutationis indicium ostendit se in fraterna charitate unanimiter foederatum. Quapropter sive præsto sint, sive desint, ipse spiritualibus oculis præsentibus attendat, pro quibus orare disponit; nec abesse sibi per spirituale contubernium credit, quos in oratione secum pariter comprehendit. Obtutus itaque fidei salutationis ejus verba intendit, et accipit quod adesse cominus per spiritualem præsentiam cernit. Quisquis ergo frater in cellula singulariter habitat, communia Ecclesiæ verba proferre non timeat, quem videlicet et conventu fidelium, et si locale spatium dividit, cum omnibus tamen unitas fidei in charitate conjungit: qui licet absint per moles corporum, præsto sunt tamen per unitatis ecclesiasticæ sacramentum.

CAPUT XIX.

Laus Eremiticæ vitæ.

Sed inter hæc libet de singularis vitæ meritis pauca perstringere, et quid de præfatæ vitæ culmine sentiam, laudando potius, quam disputando; breviter intimare. Solitaria sane vita cœlestis doctrinæ schola est, ac divinarum artium disciplina. Illic enim Deus est totum, quod discitur; via, qua tenditur, per quam ad summæ veritatis notitiam pervenitur. Eremus namque est paradus deliciarum, ubi tanquam redolentium species pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum, sic fragrantia spirant odoramenta virtutum. Ibi siquidem rosæ charitatis igneo rubore flammescunt; ibi lilia castitatis niveo decore candescunt, cum quibus etiam humilitatis violæ, dum imis contentæ sunt, nullis flatibus impelluntur; ibi myrrha perfectæ mortificationis exsudat, et thus assiduæ orationis indeficienter emanat.

237 Et cur singula quæque commemorem?

Quandoquidem omnia illic sanctarum virtutum germina diversis venusta coloribus rutilant, et perpetuæ viriditatis gratia incomparabiliter vernant. O eremus sanctarum mentium delectatio, et intimi gustus inexhausta dulcedo! Tu caminus ille Chaldaicus, ubi sancti pueri furentis incendii vires orationibus reprimunt, et ardore fidei crepitantium contra se flammarum globos exstinguunt; ubi scilicet et nexus uruntur, et ardorem membra non sentiunt; quia et peccata solvuntur, et in hymnum divinæ laudis anima provocatur, dicens: « Dirupisti; Domine, vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis (Dan. III; Psal. cxv). » Tu fornax, ubi superni Regis vasa formantur, et ad perpetuum nitorem malleo poenitentiae percussa, ac lima salutiferæ correctionis erasa, perveniunt: in qua nimirum obsoletæ animæ rubigo consumitur, et scabræ peccatorum scoriam deponuntur. « Vasa siquidem figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (Eccli. xxvii). »

O cella negotiatorum cœlestium apotheca, in qua videlicet illarum mercium summa reconditur, quibus terræ viventium possessio comparatur! Felix commercium, ubi pro terrenis cœlestia, in transitoriis commutantur æterna. Felices, inquam, nundinæ, ubi venalis æterna vita proponitur, ad quam emendam etiam minimum quid solum sufficit, quod habetur: ubi brevis afflictio carnis emit cœlestis convivium, et exiguæ lacrymæ risum pariunt sempiternum; possessio terrena distrahitur, et ad æternæ hæreditatis patrimonium pervenitur. O cella spiritualis exercitii mirabilis officina, in qua certe humana anima Creatoris sui in se restaurat imaginem, et ad suæ redit originis puritatem! Ubi sensus obtasi ad subtilitatem sui acuminis redeunt, et vitiatae naturæ azyma sincere reparantur. Tu das, ut jejuniis videantur ora pallentia, et mens divinæ gratiæ sit pinguedine saginata: tu das, ut homo mundo corde Deum conspiciat, qui suis involutus tenebris, seipsum prius ignorabat. Tu hominem ad suum facis redire principium, et de exilii ejectione ad antiquæ dignitatis revocas celsitudinem. Tu facis, ut homo in mentis arce constitutus, cuncta sub se videat terrena defluere, semetipsum quoque in ipsarum rerum labentium prospiciat decursione transire. O cella sacrae militiæ tabernaculum, pro-

A sui invicta protectione tripudiant, et de hostium suorum dejectione jam certi triumphant. Quibus nimirum dicitur: « Dominus pugnabit pro vobis, et vos tacebitis (Exod. xiv). » Vel si unus est: « Noli, inquit, timere, plures enim, inquit, nobiscum sunt, quam cum illis (IV Reg. vi). » O eremus mors vitiorum, ac procul dubio fomes, et vita virtutum! Te lex attollit, te propheta miratur: et quicumque ad perfectionis cumulum pervenerunt, tuum novere præconium. Porro tibi Moyses debet his acceptæ legis Decalogum (Exod. xxiv, 34); per te Elias cognovit Domini pertranseuntis excursus (III Reg. xix); per te Eliseus duplicem magistri sui sortitus est spiritum (IV Reg. ii).

B Et quid amplius dicam? Quandoquidem Salvator mundi in ipso redemptionis humanæ primordio præconem suum tui accolam fecit: quatenus sub ipsa jam sæculi venientis aurora ex te lucifer veritatis erumperet: post quem plenus sol veniens, mundi caliginem splendoris sui radiis illustraret. Tu scala illa Jacob (Gen. xxviii), quæ homines vehis ad cœlum, et angelos ad humanum deponis auxilium. Tu via aurea, quæ homines reducis ad patriam. Tu stadium, quod bene currentes provehis ad coronam. O vita eremitica, balneum animarum, mors criminum, purgatorium sordidorum. Tu mentium secreta purificas, squalores diluis scelerum, atque ad angelicæ nitorem munditiæ pervenire animas facis. Cella nempe est conciliabulum Dei et hominum, compitum in carne degentium, et supernorum. Illuc siquidem C superni cives ad colloquia humana conveniunt, ubi non tam linguæ carnis verba componunt, quam sine vocis strepitu secunda mentium arcana patescunt. Cella namque conscientia est secreti consilii, quod habet cum hominibus Deus. O quam pulchra rerum species, cum frater in cellula constitutus nocturnas peragit psalmodias, et quasi pro divinis castris militares custodit excubias: contemplatur in cœlo cursus siderum, decurrit etiam per os ejus ordo psalmodiarum. Et sicut præcedentes ac subsequentes stellæ ad diem suas vicissitudines alternando perveniunt, ita psalmi, qui ex ore ejus tanquam ex quodam oriente procedunt, ad suum finem paulatim velut parili cum sideribus convectione decurrunt. Iste suæ servitutis exhibet ministerium; illæ delegatum sibi exsequuntur officium: iste psallendo intrinsecus ad lucem tendit inaccessibilem, illæ sibi invicem succedendo, ejus exterioribus oculis visibilem reparant diem. Et dum utraque ad suum finem diverso tramite properant, servo Dei quodammodo et ipsa elementa subserviando concordant. Cella siquidem testis est, quando divini amoris igne cor ferveat: et utrum perfectæ devotionis instantia quis Dei faciem quærat. Novit cum mens hominis cœlestis gratiæ rore perfunditur, et per compunctionis fletum lacrymarum inundantium imbribus irrigatur: ubi et si ex carnis oculis lacrymæ non erumpant, ipsa tamen amaritudo cordis a lacrymarum fluctibus non elongat; quia quod ex ramo exterioris

incidentiæ non colligitur, in ipsa humidi cordis vi-
rentis semper radice servatur. Sufficit enim si mens
sit flebilis, etiamsi jugiter flere non possit. Cella est
ergastulum, ubi pretiosi lapides poliuntur, quatenus
in structura templi postmodum sine ullo eudentis
malleri sonitu disponantur.

O cella Dominicæ sepulturæ propemodum æmula,
quæ in peccato mortuos suscipis, et per afflātum
sancti Spiritus Deo reviviscere facis! **239** Tu es
ab hujus vitæ turbida vexatione sepulcrum, sed
coelestis vitæ pandis introitum. Te portum tranquil-
litatis inveniunt, qui naufragium mundani fluctus
evadunt. Te potentis medici conclave decernunt,
qui vulnerati in prælio hostiles manus effugiunt.
Mox enim ut in tui culminis umbram perfecto corde
seceditur, omnis sauciatae animæ livor, omnis certe
interioris hominis plaga curatur. Te Jeremias
aspexerat, cum dicebat: « Bonum est præstolari
cum silentio salutare Domini. Bonum est viro, cum
portaverit jugum ab adolescentia sua: sedebit
solitarius, et tacebit, quia levabit se super se
(*Jerem. II*). » Habitatorem enim tuus elevat se super
se, quia Deum esuriens anima a terrenarum se re-
rum obtutibus erigit, et in divinæ se contemplatio-
nis arce suspendit, a mundi se actionibus segregat,
atque se in altum coelestis desiderii pennis librat;
cumque illum, qui est super omnia, conspiciere
satagit, semetipsum quoque homo cum reliqua
mundanæ vallis dejectione transcendit. O cella spi-
rituale prorsus habitaculum, quæ de superbis humi-
les, de gulosis sobrios, de crudelibus pios, de ira-
cundis mites, de odiosis reddis in fraterna charitate
ferventes! Tu otiosæ linguæ frenum, tu luxuriosis
renibus nitidæ castitatis adhibes cingulum. Tu facis
ut leves quique ad gravitatem redeant, ut jocos
scurrilitatibus parcant, ut vaniloqui se sub distri-
cta silentii censura constringant. Tu jejuniorum ac
vigiliarum nutrix, tu patientiæ custos, tu purissimæ
simplicitatis magistra, ac omnino fraudulentæ du-
pliciter ignara. Tu facis ut vagos quosque Christi
catenam coerceat, ut indisciplinati moribus a sua se-
pravitate compescant. Tu nosti homines ad perfe-
ctionis culmen evehere, atque ad consummatae san-
ctitatis fastigium sublimare. Tu facis ut homo sit
teres atque rotundus, ac nulla semetipso sit inæ-
qualitate diversus. Tu etiam hominem facis lapidem
quadratum, construendis videlicet coelestis Jerusalem
mœnibus aptum: qui nimirum non ex levitate mo-
rum se versatilem præbeat, sed fixus semper in
sanctæ religionis gravitate persistat. Tu homines a
semetipsis extraneos reddis, et vasa vitiorum florere
virtutibus facis. Tu nigra, sed formosa, sicut ta-
bernacula Cedar, sicut pellis Salomonis. Tu lava-
crum tonsarum. Tu sicut piscina in Hesebon. Oculi
tui sicut columbæ super rivus aquarum, quæ lacte
sunt lotæ, et resident juxta fluentia plenissima
(*Cant. I, IV, V, VII*). Tu namque es speculum ani-
marum, ubi se mens humana perspicaciter intuens,
quod minus est, impleat; quod superfluum reprî-

mat; quod obliquum est, dirigat; quod deforme,
componat. Tu nuptialis es thalamus, in quo sancti
Spiritus arrha tribuitur, et coelesti Sponso felix ani-
ma foederatur. Recti diligunt te, et qui te fugiunt,
veritatis luce privati, quo gressus ponere debeant,
non agnoscunt. « Adhæreat lingua mea faucibus
meis, si non meminero tui (*Psal. cxxxvi*), si non
proposuero te in principio lætitiæ meæ. » Illud etiam
de te cum eodem Propheta alacri libet voce can-
tare: « Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic
habitabo, quoniam præelegi eam. Quam pulchra es,
et quam decora, charissima, in deliciis! » (*Psal.*
cxxxii.) Sub figura **240** tui Rachelem decor ve-
nusti vultus ornavit (*Gen. xx*): et Maria optimam
partem, quæ ab ea nunquam auferatur, elegit (*Luc.*
xix). Tu areola aromatum, fons hortorum, tu ma-
lum punicum. Licet enim nescientibus amara videar-
is in cortice, sed magnum est, quod intrinsecus
latet, cum perventum fuerit ad suavitatem medullæ.
O eremus mundi persequentis effugium, laboran-
tium quies, mœrentium consolatio, ab æstu sæculi
refrigerium, peccandi repudium, libertas anima-
rum! Te David petiit, cum mundi mala perferret;
et cum timidi et tenebrosi cordis tædium sustine-
ret: « Ecce, inquit, elongavi fugiens, et mansi in
solitudine (*Psal. lrv*). »

Et quid alios memorem? Quandoquidem ipse Re-
demptor hominum in exordio te suæ manifestatio-
nis invisere, ac propria te dignatus est habitatione
sacrare. Postquam enim baptismatis aquam, qua
lotus est, lavit, ut Evangelista testatur, statim spi-
ritus expulit eum in desertum: « Et erat in deserto
quadraginta diebus, et quadraginta noctibus: et
tentabatur a satana, eratque cum bestiis (*Marc. I*). »
Debitorem ergo se tibi mundus agnoscat, unde præ-
dicaturum, ac miracula facturum suscepisse se
Deum non ignorat. O eremus terribile malignis spi-
ritibus habitaculum! ubi cellæ monachorum, velut
tentoria ordinata castrorum, quasi tures Sion, et
quasi propugnacula Jerusalem eriguntur adversus
Assyrios et contra faciem Damasci; -imo cum in
eisdem cellulis uno spiritu diversa gerantur officia,
dum videlicet hic psallitur, illic oratur, in alia scri-
bitur, in aliis vero variis manuum operibus insuda-
tur; quis non hæc divina verba eremo congruere vi-
deat, quibus dicitur: « Quam pulchra tabernacula
tua Jacob, tentoria tua Israel: ut valles numerosæ,
ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula, quæ
fixit Deus, quasi cedri prope aquas? » (*Num. xxiv*.)
Et quid amplius de te dicam, o vita eremitica, vita
benedicta, viridarium animarum, vita sancta, vita
angelica, exedra gemmarum coelestium, curia spiri-
tualium senatorum! Odor tuus cunctorum aroma-
tum fragrantiam superat, sapor tuus super distil-
lantes favos, super omnia mella guttur illuminati
cordis obdulcat: atque ideo quidquid est, quod de
te dicitur, dignitatis tuæ meritis non æquatur;
quia lingua carnis nullatenus exprimere sufficit,
quod de te spiritus invisibiliter sentit, et quod ta

sapis in interiori gustu, atque in medulla cordis, nunquam pene explicuit corporale organum vocis. Illi te noverunt, qui te diligunt: illi præconia tuæ laudis agnoscunt, qui in tui amoris amplexibus delectabiliter requiescunt.

Cæterum qui hoc ignorant, non prævalent cognoscere te; me etiam nihilominus tuæ laudis impari fateor, sed unum pro certo scio, o vita benedicta, quod de te indubitanter affirmo: quia quisquis in amoris tui desiderio perseverare studuerit, ipse quidem habitator est tuus, sed ejus inhabitator est Deus. Diabolus illi suis tentationibus servit, atque illuc eum tendere, unde ipse dejectus est, gemit. Victor itaque dæmonum, socius efficitur angelorum; exul mundi, hæres est paradisi; abnegator sui, sectator est Christi. Et qui nunc per ejus vestigia graditur, peracto cursu, sine dubio ad societatis ejus glóriam provehetur; atque, ut idipsum fidenter dicam, qui singularem hanc vitam usque ad finem vitæ suæ pro divino amore tenuerit, de habitaculo carnis egressus, ad ædificationem ineffabilem perveniet, domum non manufactam, æternam in cælis.

CAPUT XX.

Clausula disputationis per apostrophen ad Leonem eremitam.

Ecce, Pater charissime, solvendam tibi quæstio-

nem fraterna pulsatus inquisitione proposui, sed et ipse interim non distuli proferre quod sensi: non videlicet ut alios arrepta doctoris auctoritate docerem, sed tibi potius, quæ imperitiæ meæ haberetur opinio, evidenter exponerem; atque ideo quidquid est prælibatis disputationibus comprehensum, non tam assertationis studio, quam sub quadam tui examinis est suspensione prolatum, nec est definitiva sententia, sed disceptatio rationibus ventilata. Quapropter, charissime, omnibus, quæ a nobis utcumque digesta sunt, diligenter inspectis, vel si prave præsumpta sunt, superducta novacula protinus audenter oblittera: aut si tuis fortasse meritis sanæ doctrinæ sunt congrua, propriæ auctoritatis vigore confirma. Potui quidem quæ latius dicta sunt, brevius comprehendere; sed libuit, fateor, accepta occasione tuæ dulcedinis alloquium protelare. Libenter enim aromatum diu species teritur, præsertim si et illius odor suavis est cui ministerium exhibetur.

Omnipotens Deus servo suo Leoni occulta inspiratione præcipiat, ut pro me misero tres per singulos dies sive lacrymas, sive gemitus fundat.

Sit nomen Domini benedictum.

243-244 OPUSCULUM DUODECIMUM.

APOLOGETICUM DE CONTEMPTU SÆCULI. AD ALBIZONEM EREMITAM ET PETRUM MONACHUM

ARGUMENTUM. — In hoc libello miserabilem suo tempore religionis statum quotidie in deterius prolantem, ob monasticæ disciplinæ contemptum, omni animi contentione deplorat. Invehitur in monachos, qui cum mundo se nuntium remisisse profiteantur, mundanis tamen fluctibus, et negotiis irretiti teneantur. Queritur apud eos nullius auctoritatis esse leges, et instituta Patrum: quippe cum pecuniam, quam seorsum habere sub gravissimi sacrilegii pœna prohibentur, nihil veriti singuli possideant, et passim quærant. Exaggerat eorundem levitatem et inconstantiam, quod non in cella, ut debent, permaneant: sed passim ubique evagentur, unde fiat ut in gravissima peccata prolabantur. Detestatur superbiam et arrogantiam, quod speciosis vestibus utantur, quodque sint popularis auræ per fictam-probitatem affectatores. Tum externas occupationes et sæcularium negotiorum moles, quibus se implicant, graphice describit, et ante oculos ponit. Tandem concludit eosdem obsecrans, ut si suæ salutis curam habent, omnino se a sæculo subtrahant, et re ipsa, non speciètenus, se mundo abdicasse omnibus palam faciant.

CAPUT PRIMUM.

Queritur de monasticæ disciplinæ lapsu.

De contemptu sæculi hujus, fratres charissimi, Albizo videlicet venerabilis eremita, et Petre de mundi rhetore jam Christi philosophe, sæpe, ut nostis, familiari quodam studio disputare soliti, tum de nostra ipsorum imperfectione doluimus, tum etiam de nonnullis hujus sacræ militiæ fratribus per abrupta vagantibus conquesti sumus. Ad tantam quippe faciem quotidie semetipso deterior mundus iste devolvitur, ut non solum cujuslibet sive sæcularis, sive ecclesiasticæ conditionis ordo à statu suo

collapsus jaceat, sed etiam ipsa monastica disciplina solotenus, ut ita dixerim, reclinata, ab assueta illa celsitudinis suæ perfectione languescat. Perit pudor, honestas evanuit, religio cecidit, et velut facto agmine omnium sanctarum virtutum turba procul abscessit. Omnes enim quæ sua sunt, quærun (Philipp. 11), et contempto cœlesti desiderio, terram insatiabiliter concupiscunt. Et quia sub ipso mundi fine postmodum inhiare non desinunt, quasi post alta pelagi in littus evecti, terram remigio inaniter pulsant, dum adhuc pervicaces navigare festinant. Et cum laborandi finis procul dubio quies sit,